

CBDRM

คือ กระบวนการจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติ โดยชุมชนที่มีความเสี่ยงภัยมาร่วมมือหาแนวทางการแก้ไข ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล เพื่อนำไปสู่การลดความเสี่ยง ซึ่งจะเน้นคนเป็นศูนย์กลางของกระบวนการตัดสินใจและนำไปสู่การปฏิบัติ

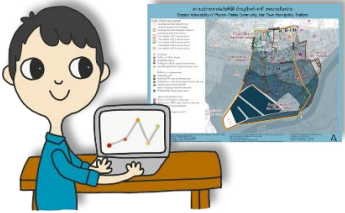
ที่มา: ศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย, 2549

แนวทางการดำเนินการ CDBRM

1 การเตรียมงานและข้อมูลพื้นฐาน

- ❖ เข้าใจข้อมูลพื้นฐานภายในพื้นที่ เช่น
- ❖ ลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม
- ❖ ศึกษาข้อมูลความเสี่ยงภัยในอดีตจากเอกสาร รวมถึงผลการศึกษาวิจัยในพื้นที่ เช่น
- ❖ ปริมาณน้ำฝน การวิเคราะห์ภาพถ่ายดาวเทียม

- ❖ เตรียมข้อมูลพื้นฐานเพื่อประกอบการสำรวจเบื้องต้น เช่น ขอบเขตการปกครอง
- ❖ ศึกษาวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย (Stakeholder analysis) เช่น ชุมชนในพื้นที่เสี่ยง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2 การคัดเลือกชุมชน

ข้อมูลที่น่ามาประกอบการคัดเลือกชุมชน ตัวอย่างปฏิบัติ ที่จะเข้าร่วมกระบวนการ CBDRM มีดังนี้

- ❖ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่
- ❖ ข้อมูลลักษณะทางกายภาพ เช่น พื้นที่ลาดชัน
- ❖ ข้อมูลสถิติที่เกี่ยวข้อง เช่น สถิติการเกิดภัย
- ❖ หลักฐานเชิงประจักษ์ เช่น ร่องรอยที่เกิดภัย
- ❖ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชุมชนในพื้นที่
- ❖ ข้อมูลที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์

3 การประสานงานและสร้างความเข้าใจร่วมกับชุมชน

- ❖ ติดต่อบุคคลในชุมชน
- ❖ การเดินสำรวจ
- ❖ ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- ❖ การจัดประชุมสร้างความเข้าใจและขอความร่วมมือมีแนวทาง ดังนี้
 - สอบถามปัญหา/ภัยพิบัติที่ชุมชนเคยประสบ
 - เสนอแนะกิจกรรมการทำแผนที่ความเสี่ยงภัยพิบัติ
 - สร้างความเข้าใจกับชุมชนในเรื่อง "ความเสี่ยงภัย"

4 กระบวนการประเมินและจัดการความเสี่ยง

เข้าใจความเสี่ยง (Understand a risk)

- สำรวจข้อมูลความเสี่ยง
- สำรวจความรุนแรงของภัย
- สำรวจความพร้อมชุมชนจากการสัมภาษณ์ แบบสอบถาม หรือการสังเกต เช่น

การยอมรับความเสี่ยง (Accept a risk)

- การสื่อสารความเสี่ยงภัย
- เกณฑ์การประเมินความเสี่ยงภัย
- การประเมินระดับความเสี่ยงภัย

ระดับความเสี่ยง	ความถี่ของการเกิดภัย	ความเสียหาย	ผลกระทบ
สูง (High Risk)	บ่อย	รุนแรง	ร้ายแรง
ปานกลาง (Medium Risk)	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง
ต่ำ (Low Risk)	น้อย	เล็กน้อย	เล็กน้อย

การเรียนรู้ความเสี่ยง (Learn a risk)

- เข้าใจและเรียนรู้ความเสี่ยงร่วมกัน
- สำรวจข้อมูลความเปราะบางของชุมชน

การจัดการความเสี่ยง (Risk management)

- ต้องมีขั้นตอนการสำรวจข้อมูลร่วมกับชุมชน ดังนี้
 1. เตรียมข้อมูลแผนที่
 2. ศึกษาข้อมูลเอกสาร
 3. สำรวจพื้นที่
 4. สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง
 5. สังเคราะห์ข้อมูล
 6. ตรวจสอบข้อมูล
- เครื่องมือสร้างความเข้าใจและเรียนรู้ความเสี่ยง เช่น เกมส์จำลองสถานการณ์

5 การวางแผนจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐาน

เป็นกลไกสำคัญในการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน กรณีตัวอย่างจังหวัดน่าน มุ่งเน้นให้เกิดแผนการที่คนภายในชุมชนเข้าใจตรงกันและแผนแบบฉบับนั้นก็จะเป็นรูปเล่มแผนเพื่อให้เกิดการยึดถือ และมีตัวอย่างเป็นรูปธรรมให้แก่ชุมชนอื่น ๆ เรียกว่า "แผนชุมชนปลอดภัยรับมือภัยพิบัติ" มีขั้นตอน ดังนี้

1. ประมวลผลข้อมูล
2. การประชุมระดมความคิดเห็น
3. จัดทำร่างแผน
4. ลงมติรับร่างแผน
5. เผยแพร่

6 นำแผน CBDRM ที่ได้ไปสู่การปฏิบัติ

กระบวนการนี้ชุมชนเป็นผู้จัดทำแผน ผู้ปฏิบัติตามแผน และผู้ประเมินผลสำเร็จของแผน โดยมีคณะกรรมการชุมชนจัดการให้ดำเนินการตามแผนอย่างมีระบบและแบ่งความรับผิดชอบในการทำงานขององค์กรชุมชน และมีพี่เลี้ยงช่วยแนะนำ สนับสนุนหรืออาจกระตุ้นให้เกิดการปรึกษาหารือตัดสินใจร่วมกันภายในชุมชน

- ❖ ระบบเขตย่อยภายในชุมชน เป็นการแบ่งพื้นที่ออกเป็นเขตให้ง่ายต่อการบริหารและการให้ความช่วยเหลือในเวลาฉุกเฉิน
- ❖ ผู้นำแผนไปปฏิบัติ เป็นการแบ่งหน้าที่ของชุมชนตามความสมัครใจ เพื่อร่วมกันบริหารจัดการชุมชนให้ปลอดภัย

7 ติดตามตรวจสอบและประเมินผลแบบมีส่วนร่วม

หลังการดำเนินการตามแผนต้องมีการติดตามผลเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์และมีความต่อเนื่อง ซึ่งอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการติดตามและประเมินผล โดยชุมชนจะร่วมกันประเมินตนเองว่าควรแก้ไข ปรับปรุงอะไรบ้าง อาทิ

- ❖ ชุมชนมีการให้ข่าวสาร ชี้แจงสร้างความเข้าใจระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง
- ❖ มีการประชุมติดตามความก้าวหน้าเป็นประจำ

เกมส์จำลองสถานการณ์ คือ เครื่องมือในการสื่อสารเพื่อสร้างความตระหนัก ให้เกิดการเรียนรู้การเตรียมความพร้อมและความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งนี้ยังเป็น**เครื่องมือในการช่วยตัดสินใจ** เนื่องจากเป็นเกมส์สำหรับการทำกิจกรรม (Activities) ร่วมกับผู้เล่นคนอื่น ๆ โดยจะดำเนินการไปตามสถานการณ์ที่ได้จำลองขึ้นมา ซึ่งจะเป็นการสร้างวิธีการสื่อสารนอกจากการพูดเพียงอย่างเดียว คือ เป็นการปฏิบัติจริง มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงแก่ผู้เล่น มีองค์ประกอบสำคัญดังนี้

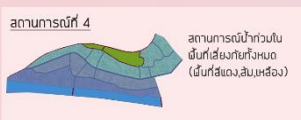
1 บทบาทสมมุติ เป็นการจำลองให้ผู้เล่นได้รับบทบาทของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากเมืองที่มีความเสี่ยงการเกิดภัยพิบัติ

2 กฎในการเล่น ผู้เล่นจะสวมบทบาทสมมุติ และต้องตัดสินใจรับมือกับสถานการณ์จำลอง ซึ่งอาจมีทางเลือกในการตัดสินใจให้แก่ผู้เล่น เช่น บัตรกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการภัยพิบัติในช่วง ต่าง ๆ

3 สถานการณ์จำลอง การจำลองภัยพิบัติให้เกิดขึ้นในพื้นที่เพื่อเป็นเงื่อนไขให้กับผู้เล่นในบทบาทต่าง ๆ ได้มีการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นหาข้อสรุปร่วมกันในการเตรียมความพร้อมต่อภัยพิบัติ

	WHAT วัตถุประสงค์ ของการออกแบบเกม	WHO กลุ่มเป้าหมาย ของเกม
สถานการณ์จริง	<ol style="list-style-type: none"> 1) เพื่อส่งเสริมให้เกิดแนวทางการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐาน 2) เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานท้องถิ่น 3) เพื่อให้เกิดโอกาสในการตัดสินใจร่วมกันในการจัดการภัยพิบัติ 	<ol style="list-style-type: none"> 1) ประชาชนในพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วม 2) หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง 3) นักวิชาการ นักพัฒนาเกม
สถานการณ์จำลอง	<ol style="list-style-type: none"> 1) เพื่อให้ผู้เล่นได้ร่วมกันคิดและตัดสินใจร่วมในสถานการณ์จำลอง เพื่อนำไปสู่การเตรียมความพร้อมรับมือกับภัยพิบัติน้ำท่วมในสถานการณ์จริง 2) เพื่อให้ผู้เล่นได้รับความรู้เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วม 3) เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้เล่น 	<p>.....</p> <p>กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากสถานการณ์ภัยพิบัติน้ำท่วมในเมืองจำลอง (เมืองไซโนเบะ)</p>

WHEN เกมนี้ จะใช้เมื่อไหร่	WHERE เกมนี้ จะใช้ที่ไหน	WHY ทำไม ต้องใช้เกมนี้
<ol style="list-style-type: none"> 1) ใช้อบรมเตรียมความพร้อมก่อนเกิดภัยพิบัติ ในพื้นที่เสี่ยง 2) ใช้เมื่อมีการเรียนการสอน และการอบรมต่างๆ ไป 	<p>ชุมชนและหน่วยงานในพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วมในประเทศไทย</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) อบรมชุมชนเจ้าหน้าที่ในท้องถิ่น 2) สร้างนักพัฒนาเกม
<p>.....</p> <p>สถานการณ์ก่อน ระหว่าง และหลังเหตุการณ์น้ำท่วมของเมืองจำลองไซโนเบะ</p>	<p>พื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วมในเมืองจำลองไซโนเบะ</p>	<p>.....</p> <p>ชาวเมืองไซโนเบะสร้างความร่วมมือกันเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือกับน้ำท่วม</p>

ที่มา: โดยผู้วิจัย ปรับปรุงจาก Rizzi (2008) และ Tanwattana and Toyoda (2018)

การรู้-รับ-ปรับ-ฟื้น ของชุมชนจากภัยพิบัติ

Community disaster resilience

แนวทางจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติ โดยชุมชนเป็นฐาน
(A guideline for community based disaster risk management, CBDRM)

ชื่อหนังสือ
การรู้-รับ-ปรับ-ฟื้น ของชุมชนจากภัยพิบัติ
(Community disaster resilience)

ผู้แต่ง
ปัทมิกา ตันวัณนะ

